

J. E. RUBIN:

MUZIKANTJE.

PREDMESTNA SLIKA.

Nikdar ni menda solnce posijalo v tisto „sobo“, če se je sploh smelo imenovati soba. Bilo je globoko na dvorišču velike predmestne štirinadstropne hiše, ki so ljudje o nji pravili, da je bila v prejšnjih časih tvornica, skladišče, vojašnica in kdovekaj še vse. Stene so bile mokre in po njih se je le po nekaterih krajih še kazal sled nekdanje slikarije, katero so bili že prebelili, toda je belenje zaradi vlažnosti zopet odpadlo. Tla so bila strohnela, po potih so se kazale luknje, ki so dajale mišim prost vhod v „sobo“. Strop je bil razpokan in tuintam so se videli tramovi in bičje, po kotih so se kazali popravki različnih zidarjev. Velika bela peč je stala v kotu, in ded Balent jo je mašil neprestano zdaj z malto zdaj s testom. Hotel se je vedno greti pri nji, a če so zakurili, se je kadilo po „sobi“, da je Balenta posilil kašelj, solze so mu prišle v oči, pipo je moral vzeti iz ust in odpreti okno in vrata, da je šel dim vun, in je bilo potem še bolj mrzlo.

„Ta nesrečna peč me bo umorila“, je tožil vedno starec. Teta Marička pa sama

ni vedela, ali bi kurila ali pustila kar tako. Nikakor ni bilo prav, kakor je naredila. Če je bil mraz, je sedel ded Balent pri peči in mrmljal sam pri sebi...

„Zakurila bi...“ In je tiščal k peči, tako da je on peč grel, ne peč njega, a po stari navadi je mislil, da bo gorkeje, če se le pri peči tišči. Ob njem je ležala stara harmonika in naslanjal se je nanjo kot na svojo edino družico v življenju.

„Saj sem ti dal groš za drva!“ se je razjezil čez čas.

„Saj bom zakurila“, se je oglasila teta Marička in začela pihati v trske, da bi se razgorele. Pa je bilo naenkrat vse v dimu. Ded Balent pa je počasi vstal in začel potrpežljivo mazati peč, a pomagalo ni nič. Ko je zamazal na enem kraju, je vdaril dim na drugem iz peči in pri vratih se je kadilo kot iz dimnika. Srdito je sedel ded Balent zopet k peči.

„Saj ne vleče“, se je jezila Marička.

„Pa pusti, vraga starega, razbitega“, je zagodrnjal ded Balent.

In to se je ponavljalo dan za dnem vsako zimo, že celo večnost let.

„Preselil se bom, pa bo“, je sklenil vsako zimo ded Balent — a prešla je zima in vse je bilo zopet dobro. In ko se je zopet začela, je rekel:

„Bomo že prebili, kaj hočemo, denarja ni, pa si pomagaj, če si moreš...“

Če je pa teta Marička silila, da bi se preselili, je takoj vzrojil:

„Pa pojdi, zame je dobro tu. S čim bom pa plačal!“...

In tako so živeli, ded Balent, teta Marička in Zalka z njima.

Na desno njihovega stanovanja je stanoval star črevljar, na levo pa krojač. Črevljar je imel dvoje pomagačev in veliko družino. Dan za dnem ni bilo slišati drugega kot nabijanje črevljarskih kladivov, jok otrok, zdajpazdaj kaka neprijazna beseda, če je črevljarka vpila nad jokajočimi otroki, in le redkokdaj žvižganje brezskrbnih pomagačev, ki sta si med delom s pesmijo kratila dolgčas in vmes nabijala s kladivi v taktu pesmi... Od druge strani se je pa slišalo drdranje starega krojačevega stroja in družega nič. To drdranje je bilo tako enakomerno, pustobrezizrazno. Privadili so se vsemu, da skoraj niti slišali niso, kdaj so jokali otroci, kdaj je vpila črevljarjeva žena, kdaj sta nabijala pomagača in kdaj žvižgala, niti kdaj je nehal krojačev stroj s svojim dolgočasnim drdranjem. Po dvorišču so vpili otroci različnih družin, raztrgani, umazani, v samih srajcah ali poloblečeni. Igrali so se nekaj časa, spopadli se za kako malenkost in hiteli vsak k svoji materi tožit. Priletele so skupaj ženske, vsaka iz svojega stanovanja, ta z metlo, druga s škafo, tretja s kakimi cunjami. In začel se je prepir, kdo je kriv, in vsaka je drugi vpila: — Ti daj svojim otrokom strah — in druga je že kričala, da imajo njeni otroci dovolj strahu, da naj ona svojim dá strah... začele so se zmerjati, pljuvale so druga drugi pred noge, dajale si različne nesramne priimke, grozile druga drugi s tožbo, mahale drug proti drugi s svojimi rečmi, ta z metlo, druga s škafo, tretja s cunjami... in sosede so letele vkup, točile vodo na dvorišču in se smejale njihovemu

prepiru, dokler niso babe navsezadnje skočile druga drugi v lase, da so prišli možje in jih spravili v hišo, odkoder so še vedno pretile, zmerjale in vpile — ali pa je prišel celo redar in naredil mir. Otroci so jokali okoli mater, držali se za njih krila, grdo, spodmolato gledali na nasprotnice in kazali jezike in delali zijala. Take komedije so se vršile celo leto na dvorišču. Sosede so se zopet sprijaznile, takoj ko so prvič skupaj vodo točile. Nekaj časa je bil mir, otroci so se zopet igrali, vlačili svoje igrače po dvorišču, drobili bel kruh v rokah — in čez par dni se je ponovilo isto.

Tako je bilo v tisti hiši.

Včasih pa je bilo zelo prijetno in mirno. Muzikantje so igrali. Ded Balent je godel na harmoniko, teta Marička je spremljevala na staro kitaro, in Zalka je drobila na tamburico. Čudno lepo je bilo vselej. Krojač je ustavil stroj in šival na roko, črevljarji so vlekli dreto in poslušali, dokler jih ni črevljarjeva žena napodila zopet na stol, da so začeli šivati in nabijati s kladivi. Otroci so se zbrali pred vratmi in gledali skozi vrata v „sobo“ in poslušali, tuintam pa so že poskušali plesati. A le malo časa je bilo tako lepo. Naveličali so se poslušati, naredili so krog in se vrteli z vpitjem in kričanjem, dokler se ni ta ali oni pobil ob kamen; začel se je jok in zopet prepir... No, muzikantje se za vse niso zmenili. Naj poslušajo ali ne! Čuli so črevljarjevo ženo, ko je kričala:

„Kaj boste poslušali, lenuhi! Ti lahko, ko brez dela živé, a nam je treba delati, nimamo časa za take neumnosti. Aló, delajte, še kropa si ne zaslužite vsi trije...“ In začelo se je nabijanje kladivov in na drugi strani drdranje krojačevega stroja.

Ded Balent pa je rekel:

„Začni, Zalka, Na Gorenjskem...“

In Zalka je začela lepo, nežno na tamburico, teta Marička je pritisnila na kitaro in ded Balent je pritegnil s harmoniko. In igrali so, kot da se ne morejo naslišati tistih lepih glasov, ki so tako čudno odmevali po prostoru med štirimi razdrapanimi ste-

nami, kot da so samo zanje, zaprti celemu svetu. In ded Balent se je vselej oživil in začel zadnjo kitico prepevati s starim, neprijetnim glasom, in teta Marička je poskusila svoj nekdanj bajepi alt in pela sta duet v soglasju s svojimi inštrumenti. Zalka pa je drobila na tamburico in molčala. Zdelo se ji je, da ni pevka, in nikdar ni pela. In ko so končali, je pritegnil na koncu ded Balent še parkrat s harmoniko, kot je bila to njegova navada, menda že kar je znal gosti, in teta je potegnila s palcem čez vseh pet strun kitare, da je njihov odmev čudno soglašal z basovi hreščéče harmonike. Zalka pa je položila tamburico v naročje in se navadno zamislila v lepo pesem, ki so jo doigrali. Teta pa jo je oštela:

„Vsi, kar jih je bilo naše rodovine“, je rekla, „smo bili pevci. Kaka pevka je bila tvoja mati! Ti pa nič, kot bi imela ribji glas. Lahko bi se kaj naučila; človeku vse prav pride, kar zna. Mene je to preživilo, Balenta tudi, pa tebe bo tudi, kaj misliš, da bodo knezi prišli pote?“

Zalki je bilo hudo. Mati, pravijo, je bila pevka, ona pa nič.

„Kaj pa oče?“ je vprašala nekoč.

Teta Marička je čudno pogledala in jezno odgovorila:

„Oče, kaj oče. Lump je bil, kot so vsi taki. Pil je — kaj bo pel. Je že pel; pa še lep bas je imel, ampak kako je on igral! Kar gledali so ga. Vsi so rekli, da je ciganskega rodu, ker tako zna, pa je menda bil; zato jo je premotil. V gledišču in pri koncertih, povsod je igral solo, da so človeku solze prišle v oči, ko ga je poslušal.“

Zalka je molčala in mislila, kako je igral oče. Ded Balent je vzel zopet pipo v usta, naslonil se na harmoniko in se zamislil; govoril je polglasno in včasih prikimal z glavo. Teta Marička je šla v kuhinjo, začulo se je ropotanje z renami in posodami, vmes pa nejevoljno godrnjanje. Zalka si je pa zaigrala polglasno na tamburico...

Kar je pomnila, je bilo tako... Spominjala se je: ko je bila še majhna, je vedno hodila s teto Maričko okoli po vežah in po

gostilnah in sta igrali. Teta Marička je bila vedno enaka; kar jo je poznala, se ni še nič postarala, kot da leta več ne morejo ukloniti njene polgrbaste postave, kot da je bila že od nekdanj stara. Njen obraz je bil nagubančen v velike gube, lase je imela spletene po starem okoli glave in tudi nji jih je vedno tako spletala, dasi ni imela skoraj nobena tako. Ni si mogla skoraj misliti stare ženske drugačne kakor take, kot je teta Marička. Povsod so jo poznali. Vedela je dobro, kje je njen prostor v vsaki gostilni. Prišli sta, sedli sta za vrata na klop, Zalka je začela na tamburico pesem, ki jo je teta že pred vratmi zapovedala, in potem je teta vmes brenkala na kitaro. Če so bili gostje zadovoljni, je zapovedala teta še drugo pesem, in ko sta doigrali, je šla Zalka od mize do mize, pobirala krajcarje v mal krožnik, in teta jo je spremljala z očmi. In ko se je vrnila, je pogledala teta na krožnik; če je bilo mnogo, sta navrgli še eno, če pa ne, sta odšli v drugo gostilno in ponavljalo se je isto cel večer do polnoči, leto in zimo. Teta Marička je nenavadno visoko cenila svoj glas. Pripovedovala je vedno, da ko je bila mlada, je pela na koru, in da so prihajali grofje in baroni takrat k maši, da so njo slišali. Vsi so trdili, da take pevke še niso slišali — je pravila. Zato je še zdaj dostikrat zapela sama s svojim starim, neprijetnim glasom in spremljala pesem na kitaro. Zalka takrat ni smela igrati.

„Ni lepo, se ne ujema“, je rekla teta Marička, „tamburica nima pravega glasu. Nobene stvari se nisi mogla naučiti; peti ne znaš, samo tisto tamburico drgneš“, je godrnjala. Zalka je videla, kako so se teti Marički smejali gostje, kadar je zapela na ves glas, hoteč pokazati moč in lepoto celega svojega glasu. Ni se starka zavedala, da njen glas ni več lep. Gledala je kvišku in nenavadno na dolgo zategovala glasove, kakor je Zalka slišala nekoč pod neko visoko hišo. Čul se je klavir v prvem nadstropju, zraven pa je pel ženski glas, lepo lepo, da je Zalka kar obstala. Tudi teta je hotela menda tako, a vsi so se smejali, in Zalke je

bilo sram, pa si ni upala tega povedati teti Marički. Pogosto so ji med smehom ploskali; Zalki se je zdelo, da se norčujejo, teta Marička pa je vzela zares, priklanjala se je in včasih celo ponovila pesem, na kar pa niso več ploskali, če niso bili pijani. Tako je spoznala Zalka. Včasih se je spomnila, so ji ponujali pijače, a nji se je gnusila pijača in ni mogla razumeti, da ljudje kadijo, pijó vino, pivo, žganje, ko je vse to grenko, kislo, neprijetno, slabše od vode, in ko ima vendar slaščičarnar take lepe stvari naprodaj iz samega sladkorja, medu in smetane. No, dajali so ji tudi žemelj in dajali krajcarje posebej zanjo, a vse je spravila teta Marička v svoj košek in zjutraj so snedli skupaj. Včasih so zahtevali, naj samo Zalka zaigra brez spremljevanja kitare, a teta ni pustila vselej; le kadar je kdo posebej plačal, se je teta jezno odmaknila in rekla:

„Pa daj no, da bodo siti.“

In zaigrala je: gledala je v tamburico, kako so trepetale strune pod tankimi prsti in kako je vse tako lepo donelo okoli. Vsi so ploskali, teta je bila jezna, in takoj sta odšli. Tako, je pomnila, je bilo, ko je bila še mlada mlada. Tudi ded Balent je hodil vedno okoli. Posedal je po gostilnah, včasih je igral v kakem kotu ali na kakem dvorišču. Zvečer so odšli vsi od doma in se pozno vrnili. Zelo mrzaz je bilo pozimi in v „sobi“ je bilo mrzlo mrzlo. Ded Balent je vselej jedel, kar si je po poti kupil, in teta Marička je kuhala kavo, Zalka pa je čakala, da se kje kako ogreje. Povedati sta morali, kje sta bili in koliko sta dobili, ded je stresel krajcarje iz žepa in jih prešteval s tresočo roko... Poleti so šli tudi na kmete. Pomnila je, kako lepo je bilo. Prijetno je na kmetih. Vse zeleno, lepo gorko, živo, čudno lepo. Teta Marička je vedela za vsako žeganje, za vsako večjo faro, za vsak shod in semenj. Hodili sta po hišah od vrat do vrat in igrali. Teta je navadno pela „Otok Bleški“ in tudi tu je videla Zalka, da so se ljudje smejali. Kadar sta stali ob kakem pokopališču poleg cerkve, je znala teta čudo-

vito ganiti srca mimoidočih. Stala je sključena, gledala v tla in nikogar pogledala in tudi njo je učila, naj se obnaša tako. Zalka se je spomnila, da je videla nekoč v velikem izložnem oknu neko sliko, ki je predstavljala slepo starko-beračico z vnukinjo. Ravnotako se ji je zdela teta Marička, kadar je tako stala.

Naleteli sta na neusmiljene ljudi, ki so se jezili nad njima. Spominjala se je gospodarja, ki je kričal:

„Kdo bo poslušal to škripanje, poberi se mi!“ Zalki je bilo težko, da bi se bila zjokala, a teta se ni brigala nič za take besede.

Ded Balent je poleti odšel za dolgo časa na kmete in se je vrnil včasih tako bogat nazaj, da so jedli v nedeljo meso in so plačali stanovanje. Tako so tekla leta, kar je pomnila. Poleti na kmetih ob cestah, ob cerkvah, ob gostilnah, po vaseh od vrat do vrat, na zimo pa po mestu od gostilne do gostilne, po vežah in hišah. In ničesar ni bilo, kar bi izpremenilo to enakomerno življenje. Isto stanovanje je ostalo zmiraj, ista nepopravljena peč, razbijanje črevljarjev na eni, drdranje krojaškega stroja na drugi strani in vsak dan vpitje otrok in babji prepir.

Včasih je k njim prihajal stric Bolka. Bil je že zelo star in roke so se mu tresle; kadar je pil kavo, je vselej polovico razlil. Tudi on je bil muzikant. Bil je nekoč v vojski. Imel je lajno, staro in razbito, da že polovica glasov ni bila več pri pravem tonu. Kadar je zavrtel, se je držal resno in važno, gledal zamišljeno v podobo, ki je bila vdelana na vrhu lajne in je kazala neki obraz, kolikor se je še dalo spoznati, kajti davno je bila že zamazana, izprana in odrgnjena. Starec kot da ni slišal čudnih disonanc, ki so prihajale iz njegove lajne. Vrtil je svojo vinto naprej in naprej in pogosto hvalil svojo „muziko“.

„Take ne dobiš več“, je pripovedoval; „bila je draga, ko sem jo kupil. Zdaj so po ceni, a ne delajo več tako dobrih kot takrat. Take ne slišiš kmalu, ima srebrne piščali.“

Z dedom Balentom sta bila zelo prijatelja. Kadar je prišel stric Bolka, je bil ded Balent ves vesel. Celo vina je kupil. Stric Bolka je bil daleč po svetu z lajno in je pripovedoval, kod je hodil. Vselej je pravil o vojski, in ded Balent se ni naveličal poslušati. Nekoč je imel ded Bolka psa, ki mu je vozil lajno; pes mu je poginil, in stric Bolka ga ni mogel pozabiti, vedno se ga je spominjal.

Vselej so tudi skupaj igrali. Lajna strica Bolka je igrala samo par pesmi, ki se jih je moglo še spoznati, kajti nekatere piščali so pele napačno, druge so pa že zdavnaj izgubile svoje glasove. „Radetzkymarscha“ ni bilo več razločiti, a stric Bolka ga je igral neprestano, zdel se mu je neskončno lep. V pesmi so bile cele vrzeli, ko ni zapela nobena piščal in se je slišal samo takt basa, vse drugo pa si je menda stric Bolka mislil zraven. Kadar so igrali, je začel vselej stric Bolka z lajno, in drugi so poprijeli. Teta Marička je hitro vjela glas, in ded Balent je pritegnil z mehonom, pritisnil svoj „ntara“ — in vjemalo se je. Vse je bilo staro; harmonika, lajna, kitara in ljudje, ki so igrali in zato se je menda vjemalo. Otroci so vselej vpili pred vratmi, kadar je igral stric Bolka, kot da se norčujejo iz njegove lajne, in so kričali, da napačne piščali ne morejo prav peti, prave pa nečejo. Zalka je morala vselej igrati zraven, a nikdar ji ni šlo. Stric Bolka je imel v lajni same čudne, neznane pesmi, in kar ni mogla vbirati na tamburico. Teta je vdarjala na kitaro in ji kimala, naj prime više ali niže — pa nikakor ni šlo.

„Ti nisi za nobeno rabo“, jo je zmerjala, ko so nehali in Zalka ni mogla do konca vjeti pesmi: kakor je udarila, ni soglašalo. „Ne znaš drugega kot tisto tamburo, pa se ne prilega. Pa bi se že, pa ne znaš nič“, se je jezila teta Marička . . . Ko so končali je stric Bolka vselej pohvalil svojo lajno, češ:

„Še ima glas, kako ti to doni!“

In ded Balent je prikimal in s tem potrdil, da govori stric Bolka prav in potem je pohvalil še svojo harmoniko:

„Veš“, je dejal, „ji ne dobiš para. Saj slišim nove, pa ga kar nima glasu. Saj dan-

danes dela vse fabrika, pa zanič. Včasih je harmonika kaj stala, je pa tudi zapela, in še zdaj se ne ustraši nobene. Že marsikako svatbo je spremila, pa jih bo še. Staro je le staro, jaz na novo nič ne dam.“

„Jaz tudi ne“, je pritrtil stric Bolka. In tako sta se pogovarjala moža in kadila tobak, teta Marička pa jima je kuhala kavo.

Tisto leto je bila zima huda. Ded Balent se ni ganil od peči, dasi ni bila zakurjena. Zaslužil je bil jeseni in je hotel živeti ob tistem. Tožil je, da že dobro ne vidi, da so noge slabe, da mu sapa ne pusti hoditi, sploh, da je pri kraju, da se boji smrti in da se mu zdi, da ga stisne takoj, če bi stopil v tisti mraz zunaj. Zalka je hodila s teto Maričko sama po gostilnah. A teta Marička se je razjezila nekoč, ko sta prišli domov in ji je zanohtalo, da je kar trepetala od mraza:

„Nič ne boš ležal“, je zavpila nad dedom Balentom, „jaz se ne bom sama mučila, da bi ti sedel doma . . .“

Ded Balent se je grel pri mrzli peči in je bil že malo zadremal. Nevoljen je rekel:

„Kaj boš? Jaz ne morem. Saj ne vidim. Vse leta, vragvedikaj, po mestu, pa naj grem, da me povozijo.“

„Pa pojdi z dekletom“, je rekla teta.

„Bom pa šel, ko me podiš“, je rekel nejevoljno ded, „samo da boš tiho . . .“ In res sta šla drugi dan.

In igrala sta spet po gostilnah. V neki gostilni sta videla strica Bolka. Starec je vrtil svojo lajno, in otroci, ki so šli iz šole, so ga obdajali in se mu smejali in letali okoli njega; on pa je stal resno in poslušal glasove pesmi in slišal tudi tiste glasove, ki jih ni bilo več čuti iz lajne, a on jih je vendar slišal. Otroci so se kepali in metali okoli njega, in on se jim je smejal. Zalki pa se je zdelo, da se hudobneži norčujejo iz njegove godbe. Prijetno ji je bilo hoditi z dedom, bolj kot s teto, a brez kitare se ni tamburica vjemala s harmoniko, in zvečer se je ded Balent skregal z Maričko in po dolgem prepiru sta določila, da pojde en dan s teto, drugi dan z Zalko. In to je ostalo.

Zima je bila huda, vedno hujša, in nekega dne je umrl krojač, ki je stanoval poleg. Prišli so in so ga pokopali. Sam ded Balent je šel za pogrebom, pa še on se je s poti vrnil. Kar pretreslo ga je.

„Glejte“, je dejal, „dve leti je bil mlajši od mene, kakor je pravil, pa ga je kar stisnilo, Bog mu daj dobro.“ In ni mu šlo iz glave, da je krojač umrl, in da ne sliši več tistega dolgočasnega drdranja iz sosednje sobe. Nabili so na vrata, da se oddá soba v tej hiši. Prišli so pogledat ljudje in nihče ni hotel vzeti. Smrdelo je po sobi, slaba postelja je stala v kotu in poleg nje šivalni stroj najstarejše oblike. Soba je bila kot klet in majhna in temna. Prišli so zidarji, zamazali so špranje, popravili pod, prebelili vse in pometali stare slike, posteljo in stroj iz sobe. Prišli so zopet ljudje gledat, vsakega je spremila črevljarjeva žena in dokazovala, da je boljše na prostem kot v teh kletih. In res ni nihče vzel.

Tisti dan pa je prišel k muzikantom stric Bolka. Nenadoma je prilezel, ker sicer je prišel dopoldne ob določenih dneh. Tresla se je roka starcu in v rokah je nosil nekaj deščic in par piščali. Prijokal je v „sobo“, in se onemogel sesedel na posteljo.

„Kaj pa ti je?“ je vprašal preplašeno ded Balent, ko mu je padlo v glavo, da je prišel že drugi stavec-znanec sem umret, in da je tretji na vrsti on.

„Vrgel me je na cesto, brezbožnež!“ je tarnal stric Bolka in s tresočimi rokami kazal deščice, še mokre in polzdrobljene piščali.

„Kdo?“

„I, naš mladi. Pijan je bil pa pravi: Ne godite mi zmiraj, ne more otrok spati. Kaj ne bo spal, odgovorim, pravim, saj še lažje zaspil, sem dejal. Pa ne maram, pravi on. E, pravim, bogve kako bo še, saj vem, da sem ti na poti. Kar se razjezi, pa mi vrže lajno na cesto, za njo pa še mene, nesrečnež, da bi ga Bog ne potipal z močno roko...“ Stric Bolka je zajokal in gledal neprestano ostanke svoje ljubljene lajne.

„Kam naj grem v tej zimi? Kar k tebi sem prišel.“

„Bo že“, je rekel stric Balent, ki je bil tako ginjen, da niti govoriti ni mogel, ker je zelo ljubil deda Bolka; teta Marička pa je začela res jokati naglas.

„Saj bom takoj skuhalo kavo“, je tolažila strica Bolka.

In medtem sta se ded Balent in stric Bolka zmenila, da vzmó v najem črevljarjevo sobo, ki že tako ali tako pripada k temu stanovanju, stric Bolka se je potolažil, spravil na polico zadnje ostanke svoje lajne, obrisal si iz oči zadnje solze, in sta začela z dedom Balentom računati, če zmorejo vsi skupaj še ono sobo, in ko se je pokazalo, da pojde vse dobro, če bo šlo vse v redu, sta začela premišljati, kako bi kaznovala mladega gospodarja, ki je vrgel strica Bolka na cesto in mu razsul lajno. Nove lajne stric Bolka ni hotel vzeti, hotel je svojo staro, a te ni bilo... Sklenila sta mladega tožiti in pri kavi se je stric Bolka že malo posmejal.

Pa nikoli ne pride ena nesreča sama. Stric Bolka je ostal pri njih in zmiraj prosil: lgrajte kaj, zaigrali bi kaj... Črevljarjevega pomagača pa je to motilo in kar ni mogel delati. Priletela je črevljarjeva žena na vrata in vpila:

„Kaj pa vedno cvilite in cvilite na svoje piščali, stare, razbite, da mi ničesar ne storé! Vi lahko, ko lenuharite, a mi moramo delati.“

Teta Marička se je razjezila, ded Balent pa je povetil spodnje ustnice, kakor vselej kadar je bil jezen. Stric Bolka pa je molčal in zaničevalno pogledal na črevljarico pri vratih.

„Kar hočemo mi, kaj tebi mar“, je rekla teta Marička, ki ni hotela, da bi mislil stric Bolka, da so komu v strahu.

„Kajpak, kar hočete“, je vpila jezična baba pri vratih. „Bomo šli k hišnemu gospodarju pritožiti se, pa boste šli, kamor boste hoteli, tam pa delajte, kar hočete, pri nas pa ne. Mi imamo delo in hočemo mir.“

„Mi smo v svojem stanovanju in plačamo sami“, je rekla teta Marička.

„Kaj boste plačali, berači“, je vpila vmes črevljarjeva žena.

„Kaj boš“, se je razjezil ded Balent, „kdo pa tebe kaj prosi, baba grda?“

„Že ste prosili že, pa še boste; pogledj, kako še govoré ti pritepenci beraški...“

„Ti nisi tu nič plačala, pa nič nimaš govoriti“, je rekla Marička.

„Pa ti nas ne boš tu motila in mojih ljudi od dela odvracala s tistim cviljenjem. Smo že siti; če ne, boste pa šli.“

„Zaradi tebe že ne“, je rekel počasi in mirno ded Balent.

„Boste že videli“, je zapretila črevljarica in jezno zaloputnila vrata.

„Kaj se bo jezila baba, ko nima nič zapovedovati“, je rekel ded Balent, pljunil od jeze po tleh in se stisnil k ječi.

„Res je, kaj se bo hodila pričkat?“ je pritrdil stric Bolka, teta Marička pa je vpila svoje, da bi soseda slišala skozi steno, kako so muzikantje razžaljeni. In vkljub temu so čez nekaj časa zopet godli: ded Balent na harmoniko, teta Marička na kitaro in Zalka na tamburico. Stric Bolka pa si je otiral solze iz starih oči in nazadnje vzdihnil:

„Ne smem se spomniti svoje lajne; ne hote me zalijejo solze.“

Črez nekaj dni pa se je zopet izpremenilo. Pozabili so z vrat odtrgati papir, da je tu stanovanje prazno, in prišel je mlad človek, slabo oblečen in vprašal za stanovanje...

Ded Balent je sedel pri peči in zagodrnjal:

„Kaj če?“

Teta Marička je merila tujca od nog do glave in rekla:

„Stanovanja išče gospod.“

Zalka je pogledala izza vrat in se skrila v sobo.

„Pa ga vzemi“, je svetoval stric Bolka, „se bomo pa mi malo stisnili Saj jaz tako nisem mnogo na oni strani. Dobro je, če kaj več dobite.“

Mladi človek je medtem gledal ono sobo in pri vratih je vpila črevljarjeva žena:

„Saj ni tu stanovanja; saj je že oddano.“

Teta Marička pa je kazala slabo stanovanje in rekla, da bodo izboljšali, da pridejo

boljše stvari v sobo, da se zakuri in da je soba gorka in sploh tako, kot govoré gospodinje o svojih sobah, naj so že dobre ali slabe.

„Pa ga vzemi“, je dejal ded Balent, „če bo kaj prida plačal.“

„Revež je“, je rekla teta Marička.

„Daj mu strehe, daj“, je poprosil stric Bolka.

„Mi lahko shajamo s tem prostorom“, je rekla teta Marička.

In ostalo je pri tem. Popoldne je bil tujec v sobi in plačal je naprej in vsi so bili zadovoljni; teta Marička pa je pobrala vse lepše stvari: table, prtove, podobe, in vse prenesla v drugo sobo...

Zvečer je že teta Marička potihoma povedala muzikantom, da je mladi gospod tudi muzikant, kajti na mizi so bile gosli in note so ležale zraven. Vsi so bili veseli.

„Ne bo napačen človek“, je menil ded Balent.

„Godec je — pa berač“, je rekel stric Bolka. In ko se je storil večer, je tujec zaigral. Krasno so pele gosli... Ded Balent je samo kimal z glavo in rekel: Ta pa ta... Stric Bolka se je solzil, in teta Marička je tiho kuhala kavo in se držala na smeh. Zalka je sedela na pručici in zamišljeno poslušala zvoke, ki so prihajali iz druge sobe. Tudi črevljarji so prenehali z nabijanjem in dolgo časa se ni slišalo drugega kot otožni glasovi, ki so čudno doneli v ozki sobi in se izgubljali kdovekam, dokler ni zavpila nad pomagači črevljarjeva žena in jih podila na delo ter zmerjala muzikante in njih neumnosti, češ: zdaj je prišel še eden za nameček, kot da jih ni bilo že prej zadosti... Dolgo je igral; nazadnje se je slišalo, kako je trdo položil gosli na mizo, in vse je ostalo tiho. Samo Zalki se je zdelo, da še vedno sliši tiste otožne glasove, ki tako nemirno, hrepeneče doné po sobi in se gube bogvekam.

Muzikantje so dolgo časa molčali. Vsi so bili ginjeni.

„Ta pa zna, kdo bi si mislil, da pride ravno tak med nas“, je prekinil molk ded Balent.

„Dobro igra“, je pritrdil stric Bolka.

„Še vkup bomo zaigrali“, je rekla teta Marička. „Kot nalašč je k nam zašel.“

To je vzbudilo Zalko iz njenih misli. Spomnila se je nečesa. Poleti ste bili s teto Maričko na kmetih. Igrali sta po vasi in v gostilni. Zvečer sta sedeli na pragu gostilne in še vedno igrali. Prišel je k njima fant z orglicami in je igral na usta, kar ste oni igrali. Gledal je njo, kako je igrala na tamburico in jo spremljal vedno z očmi.

„Kako to delaš, punca?“ jo je vprašal, ko sta končali; „jaz bi se rad naučil.“

„Pa se uči“, je rekla Zalka.

„To ni težko“, je začela tačas teta Marička, „to je otročarija, tamburica. Pa tudi lepega glasu nima in naša ne zna dobro igrati. Kitara je težja, pa tudi lepša. To ni nič.“

Fanta pa je zanimala samo tamburica. Položil je krajcar Zalki v roko in rekel:

„Še eno sama zaigraj!“

Ona mu je tako rada zaigrala; rajši bi bila zastonj zaigrala kot za krajcar, dala bi bila krajcar nazaj, pa si ni upala, ker se je bala tete. Teta je vzela krajcar in rekla:

„Pa mu zaigraj, no.“

In ona je zaigrala, on je stal pred njo in kot da se je hotel ta večer naučiti na tamburico, je gledal neprestano, kako ona premiče prste više in niže.

Nazadnje je zaigral zopet na orglice in odšel po vasi.

Zvečer sta igrali v gostilni in on je bil tam; plesali so. Zalka ga je včasih pogledala, kako veselo je plesal. Ko sta prenehali, je prišel k njeni mizi, vzel njeno tamburico in poskušal na njej zaigrati pesem. Takoj mu je malo šlo, dekleta pa so gledale in se mu smejale... On jim je zaigral na orglice in plesali so zopet dalje. Teta Marička pa je bila trudna in zaspana in je silila spat. Odšli sta. Ona se je ozrla še enkrat po njem. Igral je na usta in plesal z dekleti in ni se ozrl, ko je ona odhajala...

Danes se je Zalka spomnila nanj. Bil je ravno tak kot ta, ki je prišel opoldne na stanovanje. Bil je zagorelega obraza, črnih oči, kodrastih las, ki so segali daleč naprej

na čelo, gostih, črnih brk pod nosom, vse je bilo tako...

„Zdaj dajmo pa mi“, je rekla teta Marička, ko je prenehal, „bo vsaj vedel, pri kakih ljudeh je.“

„Pa dajte, no“, je silil stric Bolka.

„Ne vem, če bi“, je ugovarjal ded Balent, kot da ga je sram. „Mi ne znamo tako...“

„Kaj bi ne“, je rekla teta Marička, „mi znamo po starem, on pa po novem, po našem je naše lepo, po njegovem pa njegovo. Vsak je svojega vreden.“

„Pa začni, Zalka, tisto hrvaško“, je rekel ded Balent, „tista je še najbolj za tamburico.“

In Zalka je začela, tiho, počasi, nežno — teta Marička je udarila na kitaro in ded Balent je pritegnil s harmoniko. Končali so po navadi, da je ded pritegnil še parkrat kot za nameček in da je teta udarila s palcem na vseh pet strun.

„Le nehajmo“, je rekel ded Balent, „znamenje smo že dali, več pa treba ni.“ In bilo je vse tiho, samo nabijanje črevljarskih kladiv se je slišalo skozi steno. Drugi dan je prišel tujec že v „sobo“ in teta Marička je rekla vsem:

„To je gospod Joško. Pravi, da smo dobro igrali.“

Ded Balent se je prijazno smejal in rekel:

„Tako je, no, po starem znamo. Kruh služimo.“ Stric Bolka pa je začel praviti o starih časih, kakor vselej.

Gospod Joško se je oziral po sebi in teta Marička je neprestano govorila:

„Tako imamo, kar tako, navadno...“

Zalka je sedela na pručici in bilo jo je sram, da je tako grdo po „sobi“. Zdajpa zdaj je Joško pogledal nanjo in ona ni vedela, kam bi pogledala.

„Vi igrate tamburico“, ji je rekel, kot da ne posluša pripovedovanja strica Bolka. Premeril je Zalko z ostrimi očmi.

„Da“, je rekla boječe.

„Krasno igrate.“

Teta Marička se je nasmehnila.

„Ni posebnosti“, je rekla — in Zalko je bilo sram. „Nikdar se ni mogla naučiti... Mi smo bili vsi pevci, cela rodovina; njena

mati, ah, kakšna pevka je bila, in njen oče je igral kot vi; najboljši igravec, virtuoz, je bil. Ta pa ne...

„E, kaj boš, že igra, že“, je pohvalil Zalko ded Balent.

„O, dobro igra gospodična“, se je potegnil Joško.

„Prav dobro, kar je res, je res“, je pritrdil stric Bolka.

Teta Marička je molčala. Ker pa ni hotela nikdar, da bi imeli drugi prav, je začela: „Eh, ko sem bila jaz v teh letih, veste, sem bila prva pevka. Sem pela na koru. To je kar donelo, ne da bi se bahala, lahko druge vprašate, vsi pravijo, da take pevke še ni bilo. Saj bi se jih še zdaj ne ustrašila za alt. Seveda človek se stara. Igram še vedno, to še...“ Joško tudi nje ni poslušal. Gledal je na Zalko in ona ga je včasih pogledala skrivaj; sram jo je bilo, da bi se bila zjokala.

„Bomo pa včasih skupaj igrali“, je rekel.

„Da“, je pritrdila Zalka.

„Jaz sem že rekla, da bomo“, je posegla vmes teta Marička, „pa so rekli drugi, da bi gospod ne hotel, češ, da se ne vjema.“

„Ne, z gospodično skupaj, mislim, če dovolite“, je popravil Joško.

Teti se je pokadilo.

„Zakaj ne, se bo vsaj kaj naučila“, je rekel ded Balent, „dobro je, kar človek zna, ko si je treba služiti kruha.“

„Jaz ne vem, če bo kaj znala“, je rekla teta in odšla v kuhinjo, Joško pa je odšel v svojo sobo.

Tako so se spoznali. Zvedeli so, da igra Joško pri godbi, da se živi samo od muzike; teta je zvedela, da je sam, brez staršev, da mu je šlo za življenje, da težko izhaja, sploh, da je berač, kot drugi muzikantje.

„Kot sem rekel“, je dejal stric Bolka, „godec je — pa berač.“

„Preveč nas je“, je dejal ded Balent, dandanes je težko živeti.“

Zima je bila huda in s pečjo so bile težave. Muzikantje so hodili okoli po krčmah in si služili kruha. Podnevi, kadar je bil Joško doma, je igrala Zalka ž njim. Krasno sta igrala. Celoteta Marička je pohvalila:

„Glej ga otroka“, je rekla, „saj se je še nekaj zbrihtala. Kako ji gre! Saj pravim...“ Pa ni nič rekla dalje.

„Dobro ubira“, je kimal ded Balent pri peči.

„Je dekle, veš, je“, je pritrdil stric Bolka. In vsi so poslušali, kako igrata, kako ubira Zalka in kako on spremlja na gosli, lepo, nežno, da človeka gane...

Tako je šla zima. Včasih je sam igral v „sobi“. Zalka je sedela na pručici in poslušala. Tako rada je igrala ž njim, ker je tako dober do nje, beračice, tako lepo ji vse pokaže, kdaj treba nalahko, s srcem, kdaj močneje, jezno... Spomnila se je vselej, kako je prvi večer mislila na tistega kmetiškega fanta z orglicami, in kako je Joško še lepši. Ima še bolj kodraste, cigansko-črne lase, lepo napete ustnice, ker zna igrati tudi na klarinet, ima lepše brke, tako drobne, bele roke, majhen, črnkast obraz s črnimi očmi, in ni mogla pozabiti, da je rekla nekoč teta Marička:

„Ravno tak je bil Zalkin oče. Igral je in igral pa pil, nesrečnež! Ravno tak... Saj je tudi ta, kot bi bil ciganskega rodu...“

Tako je prešla zima. Črevljarjeva žena je zapodila starejšega pomagača iz službe, češ, da nič ne dela in samo posluša. Vpila je celo jutro, ko je odhajal in mu zmetala njegove reči skozi vrata na dvorišče. Črez dva dni pa je prišel nov pomagač. Ta se ni brigal za muziko, kadil je neprestano cigarete in nabijal vselej na vso moč s kladivom, kadar je slišal igranje...

In prišla je tista čudna pomlad, lepa in mlada. Zunaj je bilo topleje kot v hiši. Ded Balent je zapustil peč, nesel stol na dvorišče in se tam grel ob solncu, ki je okoli pol dneva poslalo nekaj žarkov v tisto pusto zidovje. Stric Bolka je opešal pozimi in revež je komaj še dihal, kadar je prišel na sveži zrak. Sedela sta z dedom Balentom in govorila o starih časih.

Popoldne je vselej igrala Zalka z Joškom in teta Marička je poslušala pri vratih. Mrzlo je bilo v „sobi“, da so se obema tresle roke, a vendar sta igrala. Včasih sta pela. Zalka

je pela z nežnim, slabotnim glaskom, a on s tenorjem, in teta Marička je vedno hotela pomagati z altom. Vselej, ko sta pela, je prišla v sobo:

„Saj ne zna, veste, jaz sama ne vem, da ni za nobeno rabo to dekle. Njena mati taka pevka, jaz tudi, ta pa nič.“

„Saj poje lepo“, jo je zagovarjal Joško.

„Eh, kaj bo to, saj ni nobenega glasu. Kak glas je to? Saj se komaj sliši. To je treba tako, da zadoni . . . Kar odmevalo je po cerkvi, ko sem . . .“

In začela je peti s starim altom.

„Le pustite, bova sama“, je rekel Joško, in teta Marička je odšla in bila je užaljena.

„E, vaju še oba uženem, kakor sem stara“, je godrnjala; „kaj bi se držala, kaj so to kaki glasovi?“ — In cel čas je skimavala z glavo . . .

Onadva pa se nista menila za teto in sta pela dalje. Kako lepo je znal . . . Visoko je pel in prepel celo melodijo Zalki, potem pa preigraval na gosli, in potem je pela ona, on pa je spremljal in pel sam zraven, tiho, nežno z občutkom . . . Tako lepi so bili taki večeri, in on ji je obljuboval, da bo prišla k gledišču, da bo tam pela, da bo vse on opravil. In Zalka se je v mislih veselila na tiste dni.

Ko so postali večeri topleji, so sedeli vsi pred hišo na dvorišču, če niso igrali kje po ulicah. Teta Marička je kuhala kavo, ded Balent in stric Bolka sta se pogovarjala o starih časih, Zalka pa je sedela z Joškom. Bil je vselej čudno zamišljen in govoril nerazumljivo. Pripovedoval ji je, da je zložil pesem, da jo bosta pela in da jo dá v tisk, da dobi za to denar in takrat da bo vesel dan za vse, da bo vse on plačal, teta Marička pa jim bo skuhala vse najboljše. Pripovedoval ji je od tujih mest, kjer je godel, pripovedoval je, kako je tam vse lepo, veliko, vse drugače, in vedno je ponavljal, da bo šel nazaj. Zalko je vselej čudno zbolelo v srcu, kadar je rekel, da bo šel nazaj. Ni si mogla misliti, da bi ne bilo več njega v oni sobici in zazdelo se ji je, da bi ji bilo brezkončno dolgočas in da bi ga povsod iskala, ko bi odšel. Vselej je rekel:

„Da, da, treba bo iti nazaj, tu ni življenja za nas“, in nekaj otožnega je bilo v teh besedah in na obrazu se mu je brala žalost.

„Saj se vam ne mudi“, je rekla Zalka „poleti je tu prijetno, tako lepo, bomo šli na kmete, tam je kot v nebesih.“

On pa je molčal in tiho zmignil z ramami.

Vselej so tudi črevljarski pomagači počivali zvečer, dokler je bil mrak. Novi črevljarjev pomagač je vselej prišel prav blizu k stolu, če sta sedela tam Zalka in Joško. Žvižgal si je pesem in kadil cigareto. Imel je umazan predpasnik in raztrgane šlape na nogah. Smejal se je neprestano in ju gledal in kimal z glavo. Navadno se je postavil nekaj korakov prednja, razkoračil se in delal obraze z glavo in rokami . . . Joška je vselej ujezil, da je odšel v sobo ali pa vun na izprehod, Zalka je obsedela sama in pomagač se je smejal, pokal z rokami, metal šlape po zraku in vpil:

„Pa sem ga odgnal . . .“ In letal je po dvorišču in zopet prišel bliže, dokler ni tudi ona odšla v hišo. Zalki je bilo hudo, da bi se zjokala; strašno hudoben se ji je zdel ta pomagač.

Nekoč je prišel prijatelj obiskat Joška. Bil je lep, mlad in lase je imel lepo počesane.

Joško mu je pokazal Zalko in prijatelj jo je tako čudno pogledal in potem sta govorila v drugem jeziku, da ni razumela.

Prijatelj se je Zalki smejal, tudi on je bil muzikant; igral je pri godbi na boben in Zalki se je zdel tak, kakor je videla nekoč nekega mladega človeka, o katerem je rekla teta, da je „navihan tič“. Odšla sta kmalu in Zalka si je mislila, kako bi bilo lepo, če bi ostal Joško zmiraj tu in bi prijatelji prihajali k njem . . .

Zvečer pa je prišel Joško ves čuden domov.

„Zalka, jaz grem“, je rekel. Zalka se je ustrašila in zajokala, da sama ni vedela, zakaj.

„Zakaj pa greste?“ je vprašala.

„Za kruhom. Grem k neki godbi igrati na neko letovišče.“ In pospravljaj je svoje reči v kovčeg, note, papirje, obleko, krtače,

vse skupaj. Ko je hotel spraviti še gosli, je rekel:

„Daj, Zalka, bova še enkrat zaigrala za slovo.“ Zalka je še jokala in se ni mogla utolažiti. Šla je po tamburico.

„Da bo šel?“ je vprašal ded Balent.

„Saj pravim: godec je — pa berač; s trebuhom za kruhom“, je rekel stric Bolka. Teta Marička pa je kuhala kavo in nekaj godrnjala...

Zalka je sedla na stol in on se je naslonil zadaj kot vselej. In sta zaigrala... Zadnjikrat...

Zadnjikrat! Zalki so lile solze na tamburico in nič ni videla, ker so bile oči zalite od solz. In je igral zopet tako lepo, ona pa se je motila in nazadnje odložila tamburico naslonila se na mizo in naglas zajokala. On je pa igral dalje...

Ko je končal, jo je prijel za glavo in rekel:

„Ne jokaj, Zalka. lti moramo, to je usoda.“ — Ona pa se ni mogla utolažiti:

„Saj ni nič“, je ihtela, „samo hudo mi je, da greste, ko sva bila prijatelja, zdaj bom pa tako sama.“

„Pojdimo vun“, je rekel Joško.

Šla sta vun na klop. Zalka si je brisala solze. Sedel je zraven nje na stol in pravil, kako daleč gre, daleč na letovišče, in da se morda na zimo vrne, če ne pojde v kako drugo mesto. Ona je samo poslušala in molčala. Ni vedela kaj bi rekla. Oklenila bi se ga, prosila, naj ostane, pa bi jo pahnili od sebe — kaj hoče ž njo. Hotel ji je pomagati, obljuboval je, zdaj pa gre — in vse, kar je sanjala, je zdaj nič. In spet so jo oblike solze.

Črevljarjev pomagač pa se je ustavil pred njo in jo oponašal.

Joško se je ujezil in vstal:

„Kaj hočete?“ je zavpil nad pomagačem.

„Pomagam jokati“, je rekel in se smejal.

Zalki je bilo hudo in zajokala je še huje.

Pomagač jo je zopet oponašal.

„Poberite se“, je rekel Joško srdito.

„Kajpak, ti se poberi“, je rekel pomagač in vrgel z nogo šlapo v Joška...

Zalka je ostala in odšla v „sobo“ in Joško za njo. Teta Marička je danes za slovo naredila vsem kavo. Pili so skupaj in govorili z Joškom, samo Zalka ni mogla nič.

Jok jo je silil, pa se je bala tete...

Zjutraj je Joško odšel.

„Ali ti je plačal?“ je vprašal ded Balent teto Maričko.

„Ne vse; je rekel, da bo poslal.“ Ded je nekaj zamrmral.

„Tak je svet. Berač pri beraču“, je rekel stric Bolka.

Zalka pa je jokala na pručici.

„Saj bo poslal“, je rekla; zdel se ji je Joško najboljši, najpoštenjši človek na svetu in ni si mogla misliti, da bi on koga ogo-ljufal.

„Kaj pa ti jokaš?“ je vprašala teta Marička.

„E, pusti jo, naj joka“, je rekel ded Balent.

In Zalka je jokala dalje.

Oba starca sta molčala. Po „sobi“ se je slišalo le Zalkino ihtenje in nabijanje kladiv iz druge sobe je odmevalo, vmes pa se je čulo zvižganje pomagačev.

Stric Bolka se je zopet naselil v sosednji sobi...

In tako je šlo dalje življenje muzikantov.

